

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Mirek (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

SSN Andrzej Tomczyk

w sprawie **D. D.**

skazanego z art. 209 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 21 stycznia 2025 r. kasacji Prokuratora Generalnego

od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego [...] w Warszawie

z dnia 28 czerwca 2021 r., III K 270/21

uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Rejonowemu
[...] w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Małgorzata Gierszon Piotr Mirek Andrzej Tomczyk

UZASADNIENIE

D. D. został oskarżony o to, że w okresie od 11 marca 2020 r. do 10 marca 2021 r. w W. uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego, określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Rejonowego w S. III Wydział Rodzinny i Nieletnich sygn. akt III Rc [...] /09 na rzecz córki Z. D., przy czym łączna wysokość powstałych

wskutek tego zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy [...] w Warszawie wyrokiem nakazowym z dnia 28 czerwca 2021 r., sygn. akt III K 270/21, uznał D. D. za winnego zarzucanego mu czynu, stanowiącego występki z art. 209 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 209 § 1 k.k. skazał go oraz wymierzył mu karę 6 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 (dwudziestu) godzin w stosunku miesięcznym.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. wyrok został w całości zaskarżony przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego. Prokurator Generalny zarzucił w kasacji rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegające na wydaniu wobec D. D. wyroku w postępowaniu nakazowym pomimo, że okoliczności popełnionego w okresie od 11 marca 2020 r. do 10 marca 2021 r., opisanego w akcie oskarżenia czynu z art. 209 § 1 k.k. oraz wina oskarżonego, w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, budziły wątpliwości zarówno w kwestii możliwości wywiązywania się przez D. D. z ciążącej na nim powinności płacenia rat alimentacyjnych, jak i faktycznego zakresu tego obowiązku, w odniesieniu do którego oskarżony w lutym 2020 r. zainicjował postępowanie cywilne o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego względem pełnoletniej i samodzielnej córki i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu [...] w Warszawie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlega uwzględnieniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Stosownie do treści art. 500 § 1 i 3 k.p.k. możliwość wydania wyroku nakazowego istnieje w przypadku, gdy materiał dowodowy zebrany w sprawie pozwala na stwierdzenie, że okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Stąd też dla wydania orzeczenia w trybie nakazowym wymagane jest osiągnięcie przez sąd w oparciu o zebrane w dochodzeniu dowody, dostatecznego stopnia pewności w zakresie okoliczności popełnienia czynu przestępnego i winy

oskarżonego. W przeciwnym wypadku koniecznym jest rozpoznanie sprawy na rozprawie głównej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 marca 2016 r., sygn. akt IV KK 377/15. LEX nr 2002528; z dnia 23 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 186/20. LEX nr 3174817).

Rację ma autor kasacji stwierdzając, że przesłanka braku wątpliwości obejmuje nie tylko ustalenia w zakresie sprawstwa czynu, ale wszelkich okoliczności mających wpływ na dokonanie jego właściwej oceny prawnej. Postępowanie nakazowe jest instytucją prawa karnego procesowego, której stosowanie zastrzeżono do najbardziej oczywistych przypadków, to znaczy takich, w których zebrany materiał dowodowy jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych istotnych zastrzeżeń, tak co do zasadniczych kwestii, jak realizacja przez oskarżonego wszystkich znamion zarzuconego mu czynu, wymienionych w konkretnym przepisie typizującym dane przestępstwo, a także realizacji pozostałych warunków odpowiedzialności karnej, ujętych w części ogólnej kodeksu karnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 sierpnia 2022 r., sygn. akt II KK 14/22, LEX nr 3483025; z dnia 23 lutego 2021 r., sygn. akt IV KK 186/20. LEX nr 3174817; z dnia 27 kwietnia 2021 r., sygn. akt V KK 374/20, LEX nr 3170925; z dnia 15 czerwca 2016 r., sygn. akt II KK 160/16, LEX nr 2109511).

Bezspornie ustalony co do wysokości obowiązek alimentacyjny wobec pokrzywdzonej Z. D. ciążył na oskarżonym D. D. z uwagi na fakt, iż wyrok Sądu Rejonowego w S., zasądzający alimenty nie został uchylony. Równie nie ulega jednak wątpliwości i to, że Sąd *meriti* powinien był w pierwszej kolejności poczynić dodatkowe ustalenia w przedmiocie sytuacji faktycznej pokrzywdzonej. Jak bowiem wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, wymieniona mogła utracić przymiot osoby, nad którą należy sprawować opiekę. Z. D. oświadczyła bowiem, cyt.: „pracuję w dziale prawnym spółki S. A. K. na stanowisku asystenta prawnika, zarabiam miesięcznie 2 500 netto”. Z zeznań pokrzywdzonej można również wywnioskować, że wyprowadziła się ona z domu rodzinnego i jest osobą samodzielną (k. 163).

Zgodnie natomiast z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym, obowiązek utrzymywania dziecka istnieje do momentu, póki nie uzyska ono samodzielności, przy czym co do zasady przyjmuje się, że alimenty należy płacić do ukończenia przez

dziecko 18-go roku życia. Osiągnięcie pełnoletniości przez uprawnionego do świadczeń alimentacyjnych ulega zarazem wydłużeniu do 25-go roku życia, jeżeli dziecko uczy się i nie ma własnych źródeł dochodu, chyba że dziecko jest niepełnosprawne i wówczas obowiązek alimentacyjny jest bezterminowy, przy czym ten ostatni przypadek w realiach analizowanej sprawy nie ma miejsca.

Stąd też ocenę zachowania oskarżonego odnośnie realizacji znamion występku z art. 209 § 1 k.k. popełnionego w okresie od 11 marca 2020 r. do 10 marca 2021 r., należało poprzedzić ustaleniami w przedmiocie tego, kiedy pokrzywdzona faktycznie się usamodzielniała i zakończyła swoją edukację zważywszy, że oskarżony D. D. wyjaśnił, iż przestał płacić alimenty na córkę w 2020 r. ponieważ zakończyła ona studia, nie kontynuowała nauki i podjęła pracę w zawodzie prawnika (k. 201). Nadto, z załączonego do akt sprawy zestawienia księgowego wynika, że Z. D. przez cały 2020 r. prowadziła własną działalność gospodarczą, z tytułu której uzyskiwała dochody (k. 175).

Te okoliczności, a mianowicie zakończenie przez Z. D. (ur. [...] 1996 r.) edukacji i podjęcie pracy zarobkowej, legły jednocześnie u podstaw zainicjowania przez D. D. w 2020 r. postępowania cywilnego o zniesienie alimentów. Fakt ten został potwierdzony przez funkcjonariuszkę Policji prowadzącą dochodzenie. Z notatki urzędowej załączonej do akt sprawy wynika, że w Sądzie Rejonowym [...] w Warszawie pod sygn. akt VI RC [...] /20. od dnia 17 lutego 2020 r. toczyło się postępowanie z powództwa D. D. o wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego (k. 179).

Wprawdzie postępowanie to zakończyło się już po wydaniu przez Sąd *meriti* w dniu 28 czerwca 2021 r. wyroku nakazowego, ale dodać należy, że w wyroku Sądu Rejonowego [...] w Warszawie z dnia 19 lipca 2021 r., sygn. akt VI RC [...] /20, ustalono, że obowiązek alimentacyjny D. D. wobec córki Z. D., ustalony wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 8 grudnia 2009 r. w sprawie o sygn. akt III RC [...] /09, wygaś z dniem 01 stycznia 2020 r. Dlatego podniesienie tej okoliczności przez oskarżonego w kontekście wskazania powodów, dla których zaprzestał płacenia alimentów, wymagało należytej procesowej weryfikacji, sprzeciwiając się zarazem uznaniu, iż w sprawie zachodzą przesłanki do wydania wyroku nakazowego.

Co więcej, pokrzywdzona w piśmie z dnia 11 marca 2021 r. oświadczyła, że cyt.: „nie potrzebuję dalszej pomocy finansowej od D. D. i podała, że nie wyraża już

woli ukarania D. D.. Ponieważ tak sformułowana prośba o wyrażenie zgody na cofnięcie wniosku o ściganie oskarżonego nie została podpisana przez pokrzywdzoną, wezwano ją do uzupełnienia braku formalnego pisma procesowego. Należy jednak nadmienić, iż zarządzenie prokuratora o wezwaniu do uzupełnienia braku formalnego zostało wydane w dniu 29 kwietnia 2021 r. (k. 207-208), po czym już następnego dnia, tj. 30 kwietnia 2021 r. skierowano do Z. D. zawiadomienie o przesłaniu aktu oskarżenia (k. 211 -212).

Po tym, jak akt oskarżenia został skutecznie wniesiony do Sądu Rejonowego [...] w Warszawie i sprawa zawisła pod sygn. akt III K 270/21, do akt postępowania nie załączono ani zwrotnego potwierdzenia odbioru przez Z. D. wezwania do uzupełnienia braku formalnego, jak również odpisu decyzji prokuratora w przedmiocie uznania za bezskuteczne pisma procesowego pokrzywdzonej z dnia 11 marca 2021 r. Przystępując zatem w dniu 28 czerwca 2021 r. do wyrokowania w trybie nakazowym, a jednocześnie odstępując od poczynienia jakichkolwiek ustaleń w tym zakresie, Sąd *meriti* niewątpliwie stracił z pola widzenia fakt, iż zachodziła możliwość zaistnienia negatywnej przesłanki procesowej w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k., albowiem w sprawie nie miał zastosowania przepis art. 209 § 3 k.k.

W kasacji słusznie zwrócono uwagę również na okoliczność, że oskarżony poczynawszy od 5 lipca 2018 r. miał status bezrobotnego, co wynikało z informacji Powiatowego Urzędu Pracy w [...], udzielonej wg. stanu na dzień 20 kwietnia 2021 r. Dlatego Sąd powinien również zbadać, czy oskarżony miał obiektywność możliwości łożenia na utrzymanie córki.

Zasadnie też w kasacji podniesiono, iż zastosowany przez Sąd Rejonowy nakazowy tryb postępowania nie dawał możliwości poczynienia rzetelnych ustaleń w odniesieniu do opisanych powyżej kwestii. Zaniechanie wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy, które niewątpliwie rzutują na ocenę zasadności oskarżenia, miało zarazem istotny wpływ na treść wydanego orzeczenia, albowiem należyte rozważenie przesłanek, w związku z którymi oskarżony zdecydował się wystąpić do sądu cywilnego o ustalenie wygaśnięcia ciążącego na nim obowiązku alimentacyjnego, mogło skutkować wydaniem rozstrzygnięcia zasadniczo odmiennego, niż zawarte w kwestionowanym wyroku nakazowym.

Wszystkie te stwierdzone zaszłości skutkowały koniecznością uwzględnienia kasacji, a w konsekwencji, uchyleniem zaskarżonego wyroku oraz przekazaniem sprawy Sądowi Rejonowemu dla Warszawy- Żoliborza do ponownego rozpoznania.

W toku tych czynności Sąd *meriti* będzie miał na względzie powyższe wnioski i spostrzeżenia.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Małgorzata Gierszon Piotr Mirek Andrzej Tomczyk

l.n

[a.ł]